

Nr 239.

Av herr **Andersson, Henrik**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om delning av jord å landet m. m.*

Bestämmelserna i 7 kap. i föreliggande förslag till lag om delning av jord å landet komma säkerligen att föra med sig bättre rättssäkerhet än vad som varit fallet med motsvarande gällande bestämmelser. I ett viktigt avseende föreligger emellertid en lucka. I förslaget saknas nämligen några särskilda bestämmelser i syfte att på ett ändamålsenligt sätt undanröja olägenheterna av den otillfredsställande behandling, som vid äldre skiftesförrättningar ägnats frågan om ägogränser och som medfört, att en stor del, kanske flertalet, av de vid dylika förrättningar tillkomna ägogränserna, sådana de på marken hävdas, mer eller mindre avvika från den sträckning de enligt kartor och handlingar böra hava.

Ett förslag i detta ämne har emellertid avgivits av lantmäteristyrelsen i underdånig skrivelse den 8 juni 1925. Såsom framgår av härvid fogad avskrift av samma skrivelse, har lantmäteristyrelsen däri föreslagit, att till 7 kap. måtte fogas en ny paragraf av innehåll att, där vid förrättning, vid vilken förekommer bestämmande av ägogräns, som i 7 § avses, (gränser som tillkommit vid skifte, klyvning, ägostyckning, avsöndring och avstyckning ävensom andra fastighetsgränser) å marken företagen undersökning giver anledning till antagande, att ett flertal ägogränser inom samma skifteslag icke hävdas i överensstämmelse med tillgängliga kartor och handlingar eller att osäkerhet råder angående deras rätta sträckning, gränsbestämning skall, i den omfattning överlantmätaren efter företagen undersökning äger föreskriva, verkställas inom skifteslaget.

Detta förslag har varit tillgängligt för lagrådet vid dess behandling av ifrågavarande lagstiftningsärende. Lagrådet har icke haft något att erinra med avseende å själva saken men däremot ansett, att kostnadsfrågan icke vore tillräckligt utredd. Angående den rättsliga sidan av denna fråga synes emellertid bestämmelsen i 20 kap. 6 § andra stycket vara tillämplig. Denna innehåller, att kostnaderna skola fördelas efter vad i varje fall av förrättningsmännen prövas skäligt. Någon annan reglering i denna del torde icke stå att vinna eller böra ske. Vad däremot angår det större eller mindre behovet av statens mellankomst, när det gäller att befordra ifrågavarande rågångsrevisioner,

torde frågan härom komma att upptagas i samband med andra spörsmål om förändrade bestämmelser rörande statens understödjande verksamhet i fråga om skiftesväsendet, som antagandet av den föreslagna lagstiftningen kunna komma att göra aktuella.

Då det motiv, som anförts för frågans undanskjutande, alltså icke synes tillräckligt bärande, under det frågans rättsliga lösning nu i första hand för stora trakter av vårt land är av synnerligen stor betydelse samt någon anmärkning varken framställts eller med fog torde kunna framställas mot lantmäteristyrelsens förslag i ämnet, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville för sin del antaga följande bestämmelse att intagas såsom 8 § under 7 kap. i föreliggande förslag till lag om delning av jord å landet:

Där vid förrättning, vid vilken förekommer bestämmande av ägo gräns, som i 7 § avses, vid å marken företagen undersökning anledning förekommer till antagande, att ett flertal ägo gränser inom samma skifteslag på marken icke hävdas i överensstämmelse med tillgängliga kartor och handlingar eller att osäkerhet råder angående deras rätta sträckning, åligger det förrättningsmannen att om förhållandet göra anmälan hos överlantmätaren; och vile emellertid förrättningen.

Överlantmätaren åligger att, sedan undersökning på marken med biträde av förrättningsmannen företagits och vederbörande sakägare vid sammanträde i orten lämnats tillfälle att uttala sig, meddela föreskrifter, i vilken omfattning gränsbestämning skall äga rum.

Vid förrättningens företagande på nytt skall bestämmande ske av alla ägo gränser inom det område, som överlantmätarens förordnande avser.

Stockholm den 9 februari 1926.

H. Andersson.

Lantmäteristyrelsen ytterligare angående stadgandena om bestämmande av ägo­gränser i förslaget till lag om delning av jord å landet.

Till Konungen.

En till lantmäteristyrelsen ställd, den 19 april 1924 dagtecknad skrivelse från vissa delägare inom Idbäcks och Mobyns skifteslag i Malungs socken i Kopparbergs län utgör anledningen till att lantmäteristyrelsen funnit sig böra göra denna underdåniga framställning.

Skrivelse från vissa delägare i Idbäcks och Mobyns skifteslag i Malungs socken i Kopparbergs län.

Uti skrivelsen behandlas det rätt allmänt förekommande förhållandet, att ägo­gränser vid skiftesförrättningar — här s. k. skogsåbodelningar å skogsmark i de övre delarna av Kopparbergs län — ej utstakats i överensstämmelse med de fastställda kartorna. Av skrivelsen framgår, att vid två under handläggning varande hemmansklyvningar — dessa äro av beskaffenhet, som avses i 94 § första stycket sista punkten skiftesstadgan — förrättningssmannen ansett sig böra utstaka delningsobjektens yttergränser enligt de fastställda kartorna, under det delägarna allmänt synas önska godtagande av den sträckning samma gränser fått vid den i sammanhang med åbodelningarna verkställda utstakningen, i enlighet varmed de allt sedan även synas hava hävdats. Sökandena fram­hålla såsom sin bestämda uppfattning, att, om vid ifrågavarande hemmans­klyvningar och andra liknande den av förrättningssmannen inslagna vägen skulle fullföljas, detta komme att eventuellt medföra vidare rågångsregleringar inom ovan­nämnda skifteslag samt att enahanda förhållanden med all säkerhet komme att uppstå inom många av de storskiftade delarna av Kopparbergs län. Genom dylika rågångsregleringar komme jordägarna att åsamkas dryga och onödiga kostnader, varjämte även staten finge vidkännas onödiga utgifter. Därjämte komme med all sannolikhet att uppstå det förhållandet, att jordägarna för fram­tiden icke komme att anlita det legala klyvningsförfarandet utan åtnöjde sig med s. k. sänjedelningar, varigenom de förut i så stor utsträckning förvirrade jordförhållandena i ovan­nämnda delar av Kopparbergs län komme att bli­va ännu mer tilltrasslade. Sökandena synas utgå från, att den av förrättningssmannen lagenligt vidtagna åtgärden föranletts av 1920 års mätning­sförordning. Till följd härav går deras hemställan ut på, att denna förordning skall förklar­as icke gälla övre delarna av Kopparbergs län.

Lantmäteristyrelsen har infor­drat överlantmätarens i länet yttrande över ovan om­förmälda skrivelse. Redogörelse för detta yttrande kommer att lämnas längre fram i denna fram­ställning.

De förhållanden, som beröras i ovanberörda skrivelse, äro allmänt före­kommande inom hela Norrland och även inom vissa andra trakter av vårt land. Frågans stora betydelse har lantmäteristyrelsen fram­hållit såväl i sitt år 1912 avgivna utlåtande över 2 kap., om ägo­gränser, i lagberedningens förslag till ny jordabalk, som i de utlåtanden rörande den nya skifteslagstiftningen, vilka styrelsen avgivit åren 1913 och 1924. Vad styrelsen därvid i nu ifrågavarande ämne fram­hållit har — utom upptagande av före­ningsrätt för sakägare rörande ägo­gränser — icke föranlett förslag till några nya eller ändrade bestämmelser.

Redogörelse för frågans tidigare behandling.

Då frågan emellertid enligt lantmäteristyrelsens mening är av synnerligen stor betydelse, har styrelsen nu ansett sig böra utarbета förslag till dess lösning till den del ämnet faller inom skifteslagstiftningens område. För underlättande av ämnets bedömande och fortsatta behandling har styrelsen funnit lämpligt att här lämna en redogörelse för vad under pågående lagstiftningsarbeten tidigare förekommit i frågan.

Lantmäteristyrelsens utlåtande över lagberedningens förslag.

Lagberedningens år 1909 avgivna förslag till ny jordabalk upptog i 2 kap., om ägo gränser, under 9 § ett stadgande av följande lydelse: »Har by undergått skifte, skall, i fråga om gränsen mellan de särskilda ägolotterna, skifteskartan med därtill hörande handlingar lända till efterrättelse».

I avseende å detta stadgande anförde lantmäteristyrelsen i utlåtande den 12 mars 1912 följande:

»Det föreslagna stadgandet i 9 § har såsom lagberedningen framhållit sin grund däri, att de särskilda lotternas områden, innan de utläggas å marken, utmärkas på kartan efter det resultat, som skifteshandlingarna med däri gjorda beräkningar utvisa, samt att kartan, som alltså är det primära, till följd härav bör äga vitsord mot de å marken utstakade gränslinjerna. Alldenstund emellertid felaktigheter kunna hava förelupit vid linjernas uppdragande på kartan, kan kartan ensam icke alltid vara avgörande, utan har man enligt lagberedningens mening i sådant fall att gå till skifteskartan med därtill hörande handlingar för att finna normen för skifteslinjernas rätta sträckning. Denna enligt lantmäteristyrelsens mening principiellt riktiga åskådning har även stöd av hittills följd praxis, och ehuru lantmäteristyrelsen ansluter sig till berörda åskådning, har lantmäteristyrelsen dock funnit sig böra fästa uppmärksamheten på en del med ifrågavarande ämne sammanhängande förhållanden.

Till en början vill styrelsen härvid erinra om de skilda åtgärder till avsevärt antal, som förekomma vid en skiftesförrättning, innan densamma fortskridit därhän, att delningslinjerna bliva bestämda. Vid flertalet av dessa åtgärder kan garanti mot fel icke fullständigt beredas. Ett rätt stort rum har vid en eller annan åtgärd även måst lämnas åt lantmätarens eller förrättningsmännens subjektiva uppfattning. Om man härjämte tager hänsyn till bristerna med avseende å det tekniska förfarandet, torde inses, att den utsträckning skifteskartan visar för en ägolott icke vilar på sådana förutsättningar, att ägolottens gränser enligt kartan kunna anses innebära större rättvisa än andra, som från de förra avvika en eller måhända åtskilliga meter. Med avseende i synnerhet å äldre förrättningar har man härjämte ofta att räkna med fel av större omfattning beträffande mätning, konstruktion eller uträkning. Det är till följd härav ofta förenat med oövervinneliga svårigheter att med någon grad av bestämdhet avgöra det rätta läget av en gränslinje enligt en föreliggande skifteskarta med därtill hörande handlingar.

Av vad sålunda anförts framgår, att icke varje olikhet i fråga om gränslinje mellan kartan och marken bör föranleda ändring i linjens sträckning å marken utan att vid tillämpningen av den norm, det föreslagna lagbudet innebär, rätt stor frihet måste lämnas åt det subjektiva bedömandet.

Den ifrågasatta normen om kartans och därtill hörande handlingars vitsord innebär givetvis, att varje jordägare, vars ägo gräns avviker från vad kartan och handlingar utvisa, äger att få densamma ändrad till överensstämmelse med kartan och handlingarna.

Ett stort antal och måhända flertalet av de ägoskillnader, som tillkommit vid skiftesförrättningar, hava icke på marken utmärkts i full överensstämmelse med kartan eller kartan och därtill hörande handlingar. Fastställande

av ifrågavarande norm kan alltså antagas komma att medföra en ofantlig mängd rågångsutstakningar. Och vid många av dessa kan den ändring, som vinnes, måhända bliva obetydlig. Ofta kan den skada, som därvid tillfogas innehavare i god tro av angränsande mark, vara oproportionerligt stor i förhållande till den nytta, som vinnes för annan jordägare. Då man härtill tager i betraktande, att den ojämförligt största delen av de ägoskillnader, som finnas inom landet, tillkommit genom delningsförrättningar, framstår det för lantmäteristyrelsen såsom en fråga av utomordentlig betydelse att söka råda bot mot den rättsosäkerhet, som nu omförmälda förhållanden ådagalägga och som det här föreslagna stadgandet är ägnat att med oberäkneliga följder blotta utan att samtidigt någon åtgärd föreslagits, som kunde underlätta avvecklingen av föreliggande missförhållanden.

Ett kraftigt medel i sådan riktning vore givetvis att övergiva den princip, som ligger till grund för det ifrågasatta stadgandet, och lämna vitsord åt den utmärkning, som skett på marken. Skäl kunna nämligen anföras även till stöd för en sådan regel. Icke utan fog borde sålunda kunna bland annat sägas, att det är det på marken synliga resultatet — det enda som för övrigt ingår i flertalet jordägares uppfattning — vilket vinner laga kraft och blir föremål för fastställelse.

Det förhåller sig emellertid av olika anledningar så, att avvikelser från den rätta sträckningen mången gång kan vara synnerligen avsevärd, till följd varav verkliga rättsförluster skulle bliva följden, därest utmärkningen på marken tillades vitsord framför kartan med därtill hörande handlingar.

I denna fråga kunna alltså två principiellt olika åskådningar göra sig gällande. Om båda gäller emellertid, att deras tillämpning medför praktiska vådor av överskådlig omfattning, och någon medelväg synes icke heller kunna förordas.

Lantmäteristyrelsen har under senare åren ägnat synnerlig uppmärksamhet åt nu berörda förhållanden och inriktat sina strävanden på deras avhjälpan. De hittills vunna resultaten av dessa strävanden — en förändrad organisation av kåren och en i väsentliga delar omlagd utbildning för rikets lantmätare — komma såsom styrelsen hoppas att i en nära framtid följas av nya bestämmelser angående ägomätning, kartors upprättande, arealuträkning och utstakning av ägoskillnader, med vilkas utarbetande till följd av nådig befallning arbeten sedan ett par år tillbaka pågå inom styrelsen.

De bestämmelser, som lantmäteristyrelsen i anledning härav kommer att föreslå till införande i det svenska lantmäteriväsendet, äro av den beskaffenhet, att de kunna anses giva ännu mer företräde åt karta och därtill hörande handlingar framför en å marken oriktigt utmärkt råskillnad. Någon anledning att till följd av de ändrade förhållanden, som för framtiden kunna vara att förvänta, göra någon erinran mot det föreslagna stadgandet finnes alltså icke. Det kan emellertid tänkas, att det tekniska förfarandet vore så noggrannt, att möjligheten av alla större fel vore utesluten. För sådant fall vore det givetvis ändamålsenligast att lagstadga företräde åt på marken verkställd utstakning och rörläggning. Det blir emellertid en framtida erfarenhet, som skall visa, om en sådan grundsats utan fara må kunna lagfästas inom vårt land. För närvarande anser lantmäteristyrelsen densamma icke kunna på allvar bringas under diskussion.

Av vad hittills anförts torde framgå, att förhoppning finnes att för framtiden få infört ett förfaringsätt vid ägoskillnaders bestämmande, som i avseende å rättssäkerhet skall i stort sett befinnas betryggande. Men givetvis kan detta förhållande icke öva något egentligt inflytande på redan befintliga ägo-

skillnader. Och då, på sätt ovan framhållits, svåra missförhållanden med avseende å dessa förefinnas, synes det böra tagas i övervägande vad som må kunna åtgöras för att i denna del åstadkomma en bättre ordning.

För vinnande av detta syfte torde olika åtgärder kunna ifrågasättas. Lantmäteristyrelsen tillåter sig endast framhålla, förutom frågans stora betydelse, att enligt styrelsens mening en snar lösning har avgjort företräde framför en fullt säker lösning, som för övrigt ofta aldrig kan vinnas. Dessa synpunkter leda osökt till tanke på ett preklusionsförfarande av en eller annan art.

Ovan har framhållits, att förutsättningarna vid en ägoskillnads bestämmande genom skifte icke medfört resultat med någon större grad av noggrannhet. I händelse av direkta fel bliver det ofta en ren omöjlighet att avgöra rätta läget av en skillnadslinje enligt en förefintlig karta med därtill hörande handlingar. Att vid sådana fall alltid sträva till det rättast möjliga leder enligt lantmäteristyrelsens mening till lönlöst arbete och onyttiga kostnader. Härigenom framträder behovet av en procedur för att kunna stadga en sträckning, varom saksägarna till äventyrs kunna enas. Reglerna för en sådan procedur tillhöra givetvis skifteslagstiftningen, och torde frågan vid förestående revision av sistberörda lagstiftning därför böra tagas i övervägande. För närvarande inskränker sig lantmäteristyrelsen till en erinran, att även lagberedningen framhållit, att nu gällande bestämmelser om förening rörande rågång i flera avseenden syntes vara i behov av revision.»

*Lantmäteri-
styrelsens ut-
låtande över
skiftesstadge-
kommitténs
förslag.*

Av detta utlåtande, som är dagtecknat den 11 augusti 1913 och vari lantmäteristyrelsen meddelat redogörelse för av lantmätare och andra i ärendet avgivna yttranden, inhämtas, att inom lantmäterikåren rörande kapitlet om rågångar anförts bland annat följande:

»I skogstrakterna, företrädesvis i Norrland, hade avrösningsjorden vid de tidigare delningarna merendels blivit sönderkluvan i långa och smala skiften, vanligen med parallella långsidor. Utstakningen hade av åtskilliga skäl ej verkställts i enlighet med kartan och handlingarna till delningsförrättningarna. Än vore skogsskiftenas begränsningslinjer krokiga på marken, ehuru kartan uppstode en rak sträckning, än överensstämde ej skiftenas bredd med kartan. Då fråga uppstode om reglering av rågångarna omkring en sådan skogsteg, erfordrades alltid för ernående av ett noggrant resultat många och besvärliga undersökningar, och detta ej allenast beträffande skogstegen själv utan jämväl med avseende å flertalet rålinjer å hela skogstrakten. Blev nu den första skogstegens rålinjer flyttade eller ändrade vid en förrättning, följde härav vanligen en ny rågångsförrättning mellan de tillstötande skogsplotterna och deras grannar o. s. v. hela skogstrakten igenom. Resultatet av dylika smååtgärder bleve givetvis mindre tillfredsställande, än om rågångsreglering över hela skogen hade kunnat få företagas på en gång. Kostnaderna skulle i det senare fallet även kunna nedbringas åtskilligt. Lagen borde därför medgiva en eller några jordägare tillsammans rätt att på hela det gamla skifteslagets bekostnad få tillstånd *rågångsrevisioner* av ovan antydd art.

En rågång kunde till exempel vara genom dom eller annorledes bestämd. Det kunde antagas, att densamma bestämts att gå i rak linje emellan två å marken befintliga rösen med betydligt avstånd från varandra. Det område, som vore föremål för klyvning, vore exempelvis beläget på mitten av förenämnda rågångssträcka. Ginge ifrågavarande rågång genom skogsmark, vore densamma å marken ofta nog utmärkt endast genom en så kallad bleckad linje. Några säkra märken såsom utgångspunkter för bestämmande av den rågångssträcka, som berörde den förrättning, varom fråga vore, funnes under sådana förhållan-

den kanske ej närmare än i förenämnda hörnrösen. Vid sådant förhållande syntes det synnerligen önskvärt, att utstakningen finge utsträckas så långt, som för erhållande av säkra utgångsmärken erfordrades. Under nuvarande förhållanden hade lantmätaren i åtskilliga fall ej ansetts vara befogad att utsträcka förrättningen längre än som behärskades av sökandena, det vill säga i detta fall det till rågången stötande skifteslaget. Då i nu berörda fall väl ingens rätt skulle kunna taga skada av att rågångsfrågan bleve prövad i hela sin vidd, syntes det önskvärt, att uttryckliga bestämmelser härom finge inflyta i förevarande lag. — — — — —

Det kunde även ifrågasättas, huruvida icke i detta kapitel hade bort intagas bestämd föreskrift om företaget vid rågångsförrättningar av nödiga värderingar för likvärdt jämlikt 15 kap. i förevarande förslag. — — — — —

Hittills hade vid klyvningar och ägostyckningar icke tagits någon befattning med rågångar i andra fall, än då sakägare förklarar dem stridiga eller så otydliga, att uppgående av dem ansetts nödvändigt.

I andra fall hade endast till protokollet antecknats, att rågångarna förklarats vara ostridiga och bestämda samt att de godkänts sådana de å fastställda skifteskartor voro upptagna. Hade sedermera vid utstakning av de nya ägoskillnaderna visat sig, att någon åtgärd varit erforderlig, hade denna verkställts. Detta förfarande syntes med den ordalydelse 72 § erhållit icke kunna få fortfa. Därest ett enklare tillvägagångssätt än förslaget angäve vid sekundära förrättningar icke kunde tillåtas, vore det alldeles visst, att jordägarna komme att återgå till sämjedelningar, vilka numera nästan upphört.»

För egen del anförde lantmäteristyrelsen bland annat följande:

»Styrelsen har uti förenämnda utlåtande (över lagberedningens förslag) uttalat sympatier för rätt för lantmätaren att utsträcka undersökningen och utstakningen även till andra områden än som beröras av den ägo gräns, varom i varje fall är fråga. Ett sådant tillvägagångssätt betingas redan av hänsyn till kostnaderna. Av större betydelse är dock, att en ägo gräns i allmänhet icke med säkerhet kan bestämmas fristående för sig, utan måste sådant ske i förhållande till andra ägo gränser. Detta är i synnerhet fallet i fråga om ägo gränser, som tillkommit genom samma skiftesförrättning. Att göra dessa gränser var för sig till föremål för bestämmande kan komma att medföra kränkning av tredje mans rätt. Säkerhet för ett lämpligt bedömande kan nämligen ofta icke vinnas utan undersökning av skifteslaget i dess helhet. Styrelsens i ovan refererade utlåtande framkastade tanke på ett preklusionsförfarande syftar ock i främsta rummet på en form för att kunna fastslå ägo gränserna inom ett helt skifteslag eller större del av ett sådant eller annat område, som består av ett större antal skiften eller fastigheter, och har givetvis många beröringspunkter med det ovan från lantmätarkåll framhållna önskemålet om rätt för en eller några jordägare att på hela det gamla skifteslagets bekostnad få till stånd rågångsrevisioner.

Flerstädes har vid handläggning av hemmansklyvningar och därmed likställda förrättningar använts det förfarande, att rågrannarna inkallats endast genom kungörelse, och detta har ofta skett i samband med tillkännagivandet av första sammanträdet. Merendels har förhållandet gått rågrannarnas uppmärksamhet förbi. De hava i allt fall icke iakttagit inställelse vid förrättningen. Vid densamma hava emellertid rågångarna förklarats ostridiga. Icke sällan torde detta hava skett utan undersökning å marken, och i sådant fall äger givetvis bestämmelsen i 2 § i lagberedningens förslag ej bindande kraft. Men fall torde även finnas, där förfarandet haft den grad av fullständighet, att sistberörda stadgande blir tillämpligt, och detta oaktat den godkända rågången ej obetyd-

ligt avviker från skifteskartan. En sådan avvikelse kan emellertid hava fastställt genom dom. På detta sätt kan kollision mellan 1 och 2 §§ å ena samt 9 § å andra sidan av lagberedningens förslag komma att inträffa vid bestämmande av ägogränser inom samma skifteslag. Till följd härav framträder ytterligare anledning till vidtagande av särskilda åtgärder.

Ovan angivna förfarande vid klyvning och styckning i fall, då sakägare förklarat rågångarna ostridiga, innebär, att den avvikelse mellan karta och mark, som vid utstakning av de nya ägolotterna upptäckts, på lämpligt sätt fördelats, varvid de nya ägolotternas gränser vanligen ute å marken under utstakningsförrättningen jämkats. Ut i detta förfarande ingå givetvis moment, som kunna anses straffbara. Huru härmed än må vara synes detsamma användas i rätt stor utsträckning.

Att ett dylikt förfarande kunnat vinna tillämpning visar givetvis, att de missförhållanden, som styrelsen ovan framhållit med avseende särskilt å de ägoskillnader, som tillkommit genom delningsförrättningar, äro större än vad man måhända varit sinnad att antaga. För att bringa alla dessa mer eller mindre oriktiga ägogränser i sitt rätta läge — till den del sådant enligt befintligt kartmaterial är möjligt — erfordras givetvis oberäkneligt arbete och högst betydande kostnader.

Att söka framtvunga en reglering av denna omfattning genom ett eller annat lagstadgande kommer säkerligen icke att lyckas. Antingen komma stadgandena att fortfarande kringås eller ock, därest detta såsom man får antaga bleve omöjligt till följd av väntade nya föreskrifter om ägomätning m. m. samt skeende kontroll och granskning, komma jordägarna såsom framhållits att återgå till sämjedelningar.

Vad här anförts torde vara ägnat att än mer framhäva angelägenheten av ett förfarande, varigenom man bleve i tillfälle att skifteslagsvis eller traktvis bereda laga kraft åt på marken befintliga ägogränser.»

*Reservation
av byråchefen
Alfr. Eriksson
vid lantmäteristyrel-
sens utlåtande.*

»På sätt jag ovan vidrört innebär kommitténs förslag i avseende å rågångar, att förrättningsmännen skola pröva och avgöra om deras läge. Men härvid bliva de bundna av 2 kap. i nya jordabalken, som bland annat stadgar, att rågångar skola bestämmas enligt rå och rör å marken, men *skifteslinjer* enligt kartan över det skifte, varvid de tillkommit.

Såsom för rikets lantmätare torde vara väl känt, äro emellertid de flesta skifteslinjer åtminstone i skogsmarker ej utstakade noggrant efter kartorna. utan oftast med någon avvikelse därifrån. Detta gäller särskilt skifteslinjer i skog. Avvikelserna äro i regel ej större än en eller annan meter, men kunna även uppgå till något tiotal meter.

Uti min från lantmäteristyrelsen skiljaktiga mening vid styrelsens underdåniga yttranden den 12 mars 1912 över lagberedningens förslag till 2 kap. samt 3 kap. 5 § av ny jordabalk har jag sökt något närmare påvisa nyssberörda förhållande. Jag tillåter mig nu därför åberopa innehållet av nämnda mening. Såsom vidare utredning av rågångsspörsmålet får jag även åberopa mina särskilda meningar *dels* vid lantmäteristyrelsens underdåniga utlåtande den 4 maj 1912 över förslag till förordning angående fastighetsregister för stad¹ och *dels* till lantmäteristyrelsens underdåniga skrivelse den 30 april 1913 med förslag

¹ Se »Bilaga till 1924 års kommissions betänkande angående fastighetsregister m. m. Sammandrag av inkomna yttranden över 1911 års förslag rörande fastighetsregister för stad m. m.» sid. 42, 86.

till förordning angående ägomätning m. m., i vad samma meningar röra råskillnader.

Skifteslinjer i skog kunna vara till exempel 1 à 2 à 3 à 5 och ända till 10 à 15 kilometer långa och än längre, men ofta äro skiftena av ringa bredd, såsom endast några tiotal meter eller 100 à 200 meter, till följd varav inom samma by eller skifteslags område kunna finnas flera tiotal, ja, hundratals skifteslinjer. På sätt nyss antytts avvika flertalet dylika skifteslinjer antingen endast en eller annan meter eller något tiotal meter från deras å skifteskartan utmärkta läge, beroende detta på det hittills använda rent grafiska kartmaterialet och otillräcklig kontroll m. m. Vid de flesta sekundära delningar tillgår så, att lantmätaren visserligen undersöker skifteslinjerna omkring de skiften, som han skall dela, och även rättar upptäckta fel, som äro verkligt avsevärda: mindre fel på en eller annan meter lämnas däremot ofta utan rättelse, emedan såväl delägarna som angränsande rågrannar och förrättningsmän äro fullt ense om att så bör ske, då en dylik mindre rättelse måste äga rum ej allenast beträffande sidoräerna för det eller de skiften, som skulle delas, utan även beträffande kanske alla tiotal, ja, hundratals skifteslinjer under hela den ifrågavarande skogstrakten. Det har ock i praktiken visat sig helt enkelt omöjligt att med gällande lag förfara annorlunda. Jag har själv i några fall försökt att ändra dylika skifteslinjer till överensstämmelse med skifteskartan, men av domstol, på grund av lagens bestämmelser om vitsord för rå och rör framför karta, som åtminstone av en del yngre domare ansetts gälla även röse i skifteslinje, ålagts att följa de gamla oriktigt utstakade skifteslinjerna.

Emedan skiftesstadgekommitténs förslag till ifrågavarande kapitel, jämfört med 2 kap. nya jordabalken, innebär att skifteslinjer ovillkorligen skola utstakas enligt skifteskartan, även om vederbörande rågrannar annorlunda åsämjas, men sådant, i synnerhet i fråga om av mig nämnda långa skifteslinjer i skog, kan leda till orimliga kostnader och svåra olägenheter, anser jag att denna lagstiftning bör omarbetas. Det minsta man därvid bör påfordra är bibehållandet av jordägares föreningsrätt, såsom lantmäteristyrelsen i sitt utlåtande över 73 och 74 §§ ansett nödvändigt.

På sätt jag i mina nämnda särskilda meningar närmare påvisat, torde 70 à 80 % av skifteslinjerna i landet till sitt läge å marken avvika från deras å skifteskartorna upptagna läge; men av dessa avvikelser torde ej mer än omkring 10 à 20 % vara av den betydelse, att de praktiskt tarva ändring å marken. Jag anser därför, att i avseende å råskillnader bör antagas en *lämplighetslagstiftning* av huvudsakligen följande innebörd:

1:o) För *rågång* gälle i allmänhet de rå och rör eller andra märken, som av ålder ansetts utvisa gränsen.

Rågång, vars läge å marken utöver stadgad felgräns avviker från vad kartor och handlingar därför utvisa, må dock, därest icke någon till rågångar stötande mark undergått laga skifte, vara fastställelse meddelats, ändras till överensstämmelse med kartor och handlingar. Enas vederbörande rågrannar om ändring av rågång, må sådan ske oberoende av huruvida angränsande mark undergått laga skifte.

2:o) I avseende å *skifteslinje* eller fastighetsgräns lände å marken befintliga rösen och andra märken till efterrättelse, där ej läget å marken utöver stadgad felgräns avviker från vad karta och handlingar utvisa.

I slikt fall må läget bestämmas med ledning av kartor och handlingar, så vitt icke vederbörande jordägare godkänna gränsen i dess å marken hävdade läge eller annorledes.

3:o) Skall fastighetsgräns bestämmas enligt kartor och handlingar, bör detta

i allmänhet ske i förhållande till yttergränserna för det ursprungliga delningsområdet.

Men det är icke nog med en dylik lagstiftning. För undkommande för landets jordägare av oupphörliga och särdeles kostsamma rågångsförrättningar är det nödigt att på en gång kunna lagligen fastslå samtidiga skifteslinjer inom till exempel en skogstrakt med en mängd sådana av ansenlig längd.

För sådant ändamål erfordras införande av en ny slags rågångsförrättningar, som lämpligen kunde kallas *rårevision*, som skulle företagas inom hela den trakt, som på en gång delats genom skifteslinjer, till exempel hemskog eller utskogen till en by. Då dylika skogstrakter vanligen ligga ganska långt åtskilda och ofta med olika delägare, borde rårevision få företagas särskilt för varje trakt på ansökan av jordägare. Hela området finge uppmätas och kartläggas åtminstone med erforderliga kontrollinjer m. m., varefter avsevärdare fel i skifteslinjernas läge finge avhjälpas samt även mindre rättningar ske enligt jordägarnas överenskommelse. Flertalet skifteslinjer komme dock att bibehållas i sitt läge å marken, men skulle erforderligen utstakas och rörläggas samt alla linjerna inmätas med direkta mått utsatta å ny karta eller mätskiss. Skillnaderna i mark mellan de nybestämda skifteslinjerna å marken och de å gamla skiftes- eller delningskartorna upptagna skulle ersättas i penningar enligt delägarnas överenskommelse eller, där sådan ej kunde åstadkommas, efter förrättningsmännens värdering. Större skillnader borde även, där så fordrades, få utjämnas med mark genom ändring i gamla skiftesläggningen, men dock icke längs efter skiftena utan tvärs över dem i ändarna eller såsom bäst passade. Ståndskogslikvid skulle i regel ej få förekomma, så vitt ej vederbörande jordägare annorlunda överenskommo. Förrättningen skulle avslutas med besvärshänvisning såsom vid annan rågångsförrättning.

En sådan lag skulle åtminstone i Norrland och även i åtskiliga andra skogrika delar av landet komma till flitig användning. För övrigt är en sådan lag betingad av den övergång från grafisk till numerisk mätning, varuti vi för närvarande befinna oss.»

P. M. av ledamöterna i skiftesstadegommittén G. Ribbing, Carl Cederström och Karl Grubbström.

Den P. M., som här åsyftas, avgavs utan därom erhållen anmodan. Den innehåller i nu förevarande ämne följande:

»Från lantmätarehåll har huvudsakligen anmärkts att förslaget bort upptaga rätt för förrättningsmännen att vid rågångsförrättning verkställa allmän rågångsrevision inom ett äldre skifteslag, även om blott en del därav vore föremål för det skifte, varvid rågångsförrättningen ägde rum. Dessutom har framhållits behov av föreskrift om rätt för lantmätare att vid rågångsförrättning utsträcka utstakningen så långt som för erhållande av säkra rämärken erfordras. Detta med avseende å de fall då skiftesområdet utgjordes av en ur större skifteslag utbruten lott, så belägen, att dess gräns mot övriga delar av skifteslaget fölle inom en allenast till sina ändpunkter utmärkt skifteslinje.

Det kan ej förnekas att det understundom skulle vara synnerligen fördelaktigt att i sammanhang med sådant skifte, som nu angivits, verkställa fullständig revision och utstakning av rågångar och skifteslinjer kring och inom det äldre skifteslaget. Dock torde det med hänsyn till kostnaden vara betänkligt att mot jordägarnes önskan påtvinga dem sådan förrättning. Att undersökning för gränsbestämningar bör sträcka sig så långt som erforderligt är, och sålunda i mån av behov jämväl utanför skiftesområdet, är tydligt, och därför torde ej erfordras särskild bestämmelse.

Jämväl lantmäteristyrelsen har yttrat sig för vittgående rågångsrevisioner.

En bestämd gensaga måste inläggas mot lantmäteristyrelsens uttalande, att det icke skulle »lyckas att söka framtvunga» rågångsregleringar vid sekundära förrättningar, utan att lagbestämmelserna då skulle kringgås eller ock jordägarna komma att återgå till sämjedelningar. Styrelsen förbiser här att de föreslagna bestämmelserna stå väl överens med gällande rättsgrundsatser, liksom att de i praktiken tillämpas av varje ansvarsmedveten lantmätare. Att rågångsfrågornas behandling enligt förslaget ej skall behöva föranleda ett mera invecklat förfarande än nöden kräver, ligger i sakens natur, men å andra sidan får icke behandlingen rimligen göras så lättvindig, att fältet alldeles lämnas öppet för vårdslöshet och godtycke. Då lantmätarkåren i stort sett intet haft att erinra mot de här föreslagna bestämmelserna, kan det antagas att de framkastade farhågorna härröra från någon på enstaka håll inrotad osed vid rågångsfrågornas handläggning och därav föranledd vanföreställning.

— — — — Vad de föreslagna allmänna rågångsregleringarna angår må, utom vad förut därom anförts, här nämnas att frågan om sådana utan sammanhang med skifte fortgående regleringar väl synas vara värt beaktande, men som den torde erfordra speciell utredning och icke behöver sammanföras med skifteslagstiftningen, torde den här lämpligen kunna lämnas å sido.»

Skifteslagstiftningskommissionen berör ifrågavarande ämne vid behandling av 72 och 75 § i skiftesstadgekommitténs förslag, vilka motsvaras av 7 kap. 2 § kommissionens eget förslag. Kommissionen anför härvid följande:

»Med aveende å här föreskriven undersökning har erinrats, att kostnaden för densamma vid åtskilliga mindre förrättningar skulle ställa sig orimligt hög, vilket att döma av innehållet i åtskilliga yttranden över 1911 års förslag synes kunna bliva fallet beträffande de långa och smala skogsskiften, som utlagts vid förrättningar i landets nordligare delar. Då olägenhet av att rågång icke göres till föremål för undersökning vid skiftet i fall, varom här är fråga, eller där i laga ordning bestämd rågång förefinnes, ofta ej torde yppa sig, och förpliktelse för delägarna att underkasta sig de höga kostnaderna icke synes kunna motiveras av allenast möjligheten av att rågången skulle befinnas oriktigt eller otydligt utmärkt å marken eller till sin sträckning tvistig, har det synts lämpligt medgiva att i fall, varom nu är fråga, eller där undersökningen skulle medföra oskäligen kostnad, sådan undersökning ej skall vara erfordrig, dock under förutsättning att fråga är om annan mark än inägor och att ingen anmärkning förekommer i fråga om rågången och lantmätaren icke finner undersökning nödig, t. ex. i anledning av skiljaktigheter å föreliggande kartor vidkommande rågångens sträckning. Ett tillägg av nu angiven innebörd har därför gjorts i paragrafen. Föreskriften är givetvis att betrakta som en nödfallsutväg, som ej bör anlitas annat än där undersökningen uppenbarligen skulle bliva synnerligen betungande för delägarna.»

Skifteslagstiftningskommissionens förslag.

Det av skiftesstadgekommissionen ovan omförmälda tillägget infördes såsom ett fjärde stycke av 2 §. I denna del är jordstyeckningskommissionens den 16 oktober 1920 avgivna förslag lika lydande som skifteslagstiftningskommissionens.

I sitt utlåtande den 9 juni 1921 över jordstyeckningskommissionens förslag framhöll lantmäteristyrelsen, att den ifrågavarande bestämmelsen, som avfattats så, att den även omfattade skifteslag, som avsågs under 1 kap. 2 § under 1, syntes kunna leda till olyckliga konsekvenser. Styrelsen framhöll därför angelägenheten av att stycket i fråga måtte utgå.

Lantmäteristyrelsens utlåtande den 9. juni 1921 över jordstyeckningskommissionens förslag.

*Inom justitie-
departementet
utarbetat
preliminärt
utkast i anled-
ning av lag-
rådets första
granskning av
ifrågavarande
lagstiftning.*

I anledning av lantmäteristyrelsens ovanstående erinran vidtogs i det första förslaget, som utarbetades inom justitiedepartementet efter lagrådets första granskning av ifrågavarande lagstiftning, den ändring, att omfattningen av sistberörda stadgande inskränktes att endast avse skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 och 3 sägs.

*Lantmäteri-
styrelsens ut-
låtande den
28. april 1924
över det inom
justitiedepar-
tementet ut-
arbetade ut-
kastet.*

Uti sitt den 28 april 1924 avgivna utlåtande över sistberörda förslag anförde lantmäteristyrelsen uti nu föreliggande fråga följande:

»Av lantmäteristyrelsen tidigare framställda erinringar rörande 1911 års förslag om behandlingen av ägo gränser hava föranlett betydelsefulla ändringar. Emellertid kvarstå ännu spörsmål av stor räckvidd, som fordra ett noggrannt övervägande. Dessa spörsmål leda sitt ursprung från det otillfredsställande sätt, varpå ägo gränser tidigare behandlats och som fört med sig, att en stor del och kanske flertalet ägo gränser i vårt land icke skulle stå sig inför en noggrann undersökning. Här åsyftas emellertid företrädesvis sådana ägo gränser, som uppkommit vid jorddelningsförrättningar.

Utgår man med avseende å dessa ifrån att de vid skeende skiften eller klyvningar skola bestämmas och att detta bestämmande, i överensstämmelse med vad som hittills vanligen varit fallet, sker partikulärt, kan därigenom ofta tredje mans rätt trädas för nära. Till förekommande härav erfordras möjlighet för vilken delägare som helst att påkalla undersökning av ägo gränserna inom hela bya- eller skifteslaget. Vill man icke beträda denna väg, har man att välja mellan att antingen stadga ett preklusionsförfarande enligt lantmäteristyrelsens tidigare därom framställda förslag eller att avstå från att fordra bestämmande av gränserna för sekundära skifteslag. (Se 1918 års betänkande sid. 230 överst.) Förslaget anlitar sistnämnda utväg dock endast vad angår skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 2 eller 3 sägs, samt i fråga om annan mark än inägor och detta endast under vissa förutsättningar (2 § näst sista stycket).

Lantmäteristyrelsen anser sig emellertid ej kunna understödja att så sker. Till en början må erinras, att inägorna måhända icke ens i övervägande antalet fall hava den belägenhet, att de ägo gränser, som beröra dem, låta sig bestämmas fristående från ägo gränserna för den övriga marken. De föreslagna förutsättningarna för undersöknings eftergivande, nämligen att den skulle medföra oskäligen kostnad samt att man ej i följd av framställd anmärkning eller eljest funne undersökning nödig, kunna antagas leda till att underlåtande att företaga undersökning bleve det vanligaste. Tydligt torde vara, att skiftesväsendet på detta sätt komme att i väsentlig del förfela sitt ändamål, att oreda och rättsosäkerhet bleve resultatet samt att förutom de olägenheter i övrigt, som komme att förorsakas jordägarna, man finge att räkna även med rättsförluster av större eller mindre omfattning. Styrelsen anser sig därför böra hemställa, att antingen måtte stadgas rätt för den enskilde lottägaren att påkalla undersökning av ägo gränserna inom hela bya- eller skifteslaget i den utsträckning, som i varje fall kan anses erforderligt, eller ock att ett preklusionsförfarande infördes i lagstiftningen. Vare sig man väljer den ena eller andra av dessa vägar, och i all synnerhet om valet stannar vid den sista, torde det visa så gott som nödvändigt, att samtidigt med förvarande lagstiftning på nytt upptaga frågan om ny lagstiftning om ägo ränser».

Uti den av hovrättsrådet B. Wieselgren upprättade P. M., som åtföljde det till lagrådet den 21 augusti 1924 remitterade förslaget, anföres i förevarande ämne följande:

Det förslag, som åtföljde remissen till lagrådet den 21. aug. 1924.

»Med anledning av vad lantmäteristyrelsen i sitt senaste utlåtande erinrat beträffande förevarande kapitel må anmärkas följande. Ett stadgande, enligt vilket delägare i primärt skifteslag skulle äga att, så snart bestämning av gräns inom skifteslaget ägde rum, påkalla förrättning för bestämmande av läget av samtliga skifteslinjer därinom, synes icke böra meddelas, helst det givetvis redan med gällande föreskrifter — liksom ock enligt förslaget — står varje delägare fritt att, när han så önskar, begära förordnande för lantmätare att företaga förrättning för bestämmande av gränserna kring hans ägolott. För att bliva verkligt effektiv torde ett stadgande i ovan antydd riktning böra innefatta tvång till bestämmande av samtliga skifteslinjer inom primärt skifteslag, så snart över huvud taget skifteslinje berörande förrättning för gränsbestämning inom skifteslaget ägde rum. På en dylik föreskrift synes man emellertid av nära till hands liggande skäl helst icke böra inlåta sig. Åtskilligt talar däremot för att, där ej inom viss tid efter skifte anmärkning mot utstakad skifteslinjes läge på marken blivit framförd, rätta sträckningen för linjen skulle för framtiden bestämmas icke med ledning allenast av kartan och handlingarna rörande skiftet, utan först och främst efter de utsatta gränsmärken, vilkas läge kunde konstateras och vilka befunnes icke hava varit utsatta för rubbning, eller, med andra ord, läget av skifteslinjer skulle, där förhållanden därtill gäve möjlighet, avgöras enligt de grunder, som gälla beträffande rågångar i egentlig mening och som torde böra tillämpas jämväl beträffande gränser för ägostyckningslotter och avsondrade lägenheter, i den mån dylika fastigheter icke varit indragna i laga skifte. Nu omförmälda spörsmål lära emellertid böra upptagas till behandling i sammanhang med frågan om lagstiftning rörande ägo- och gränser i allmänhet; vikten av detta lagstiftningsärendes återupptagande har av lantmäteristyrelsen framhållits och synes böra ytterligare betonas.»

Såsom ovan meddelats har lantmäteristyrelsen hört överlantmätaren i Kopparbergs län över här ovan först omförmälda skrivelse från vissa delägare i Idbäcks och Mobyngs skifteslag i Malungs socken i nämnda län. I det ytt- rande, som överlantmätaren Malmberg i anledning härav avgivit den 28 mars 1925, har han anfört följande:

*Överlant-
mätaren i
Kopparbergs
län Harald
Malmbergs
yttrande över
skrivelsen
från vissa del-
ägare i Id-
bäcks och Mo-
byngs skiftes-
lag i Malungs
socken i
nämnda län.*

»Den genom den gjorda framställningen väckta frågan är en sådan, vilken länge varit föremål för uppmärksamhet av såväl lantmätare som jordägare och myndigheter. Den rör det kända förhållandet, att litet varstades i riket genom jorddelningar tillkomna ägo- och gränser eller s. k. skifteslinjer i sina lägen å marken ej överensstämma med skifteskartornas och till dessa hörande beskrivningars visning. Detta är särskilt förhållandet med skogsmarken inom de delar av detta län, till vilka Malungs socken hör, och vilka varit föremål för på statens bekostnad eller med understöd av staten verkställda storskiften. I det närmast följande kommer jag att endast hålla mig till sagda skiften, vilka verkställdes under nästan hela 1800-talet.

Som bekant verkställdes dessa storskiften i flera avdelningar. Inägorna voro föremål för åtgärd för sig. Därvid verkställdes först sockenvis eller rättare pastoratsvis storskifte emellan byarna (byadelning). Därefter var varje bys inägor föremål för storskifte emellan de enskilda delägarna, vilken del av storskiftet blivit kallad åbodelning.

Skogsmarken delades liksom inägorna först sockenvis genom särskilt stor-

skifte emellan byarna. Härefter hava byarnas skogsmarker var för sig varit föremål för storskiften emellan delägarna, de s. k. skogsåbodelningarna. Dessa senare delningar hava, med undantag för några få socknar, verkställts på jordägarnas egen bekostnad.

Erfarenheten har givit vid handen, att de vid storskiftena å inägorna, såväl bya- som åbodelningarna tillkomna skifteslinjer blivt på sin tid i regel noggrant utstakade. Deras lägen å marken kunna sägas i allmänhet väl överensstämma med kartorna. Förklaringen härtill är måhända närmast den, att inägorna vid tiden för storskiftena kanske i högre grad än nu vore i jämförelse med annan mark av högt värde, varför även smärre skiljaktigheter i skifteslinjernas lägen voro för delägarna av betydelse.

Erfarenheten ifråga om skifteslinjerna å skogsmarken gå i motsatt riktning. Såväl vid särskilda rågångsförrättningar som vid de ständiga hemmansklyvningarna finner man, att dessa ofta ända till milslånga ägoogränser ej sällan utan ofta å marken icke ligga på sätt skifteskartorna visa. Detta gäller särskilt skifteslinjer tillkomna vid de äldre skogsåbodelningarna. Man finner, att dylika skifteslinjer i endera eller bägge ändpunkterna i förhållande till kartornas visning ligga fel ända upp till 20, 30 och 40 meter eller mera. Ofta visar det sig, att samtliga skifteslinjer på mitten av en skogstrakt skära en linje, uti vilken de ligga riktigt, men sedermera åt bägge hållen divergera från den rätta riktningen. Hela systemet av skifteslinjer kan på så sätt inom en skogsruta vara snedvridet, varigenom många lotter kunna något så när innehålla given bredd och areal men ligga på oriktiga ställen. Vissa lotter kunna dock i och för sig och oberoende av systemets förskjutning i övrigt vara för breda eller för smala och detta i sådan grad, att man ej kan säga, att skillnaderna äro obetydliga. Det förekommer även, att dylika skifteslinjer å kartan äro raka men å marken gå i kurvor eller brytas i knän.

Söker man efter anledningarna till berörda bristande överensstämmelse mellan mark och karta i skogsmarken, lär man såsom regel ej kunna finna annat, än att skifteslinjerna helt enkelt blivt vid storskiftena oriktigt utstakade och markerade. Visserligen förekommer det, att skifteslinjer gå fram i ormliknande krökningar eller på annat sätt felaktigt, beroende därpå, att de under senare tider blivt av jordägarna felaktigt upphuggna. Men såsom allmänt omdöme torde man få utgå från fel vid storskiftesutstakningarna.

För nutida uppfattning förefaller det egendomligt, att skifteslinjer kunnat utstakas med så stora avvikelser från skifteskartorna, som verkligen skett, eller rättare, att linjer, som efter stakningen och vid framkomsten visat sig slå så betydligt fel, lämnats orörda och icke genom avpålning eller på annat sätt ändrats till ett med kartorna överensstämmande läge. Vid första tanken skulle man måhända vara böjd att tillskriva förhållandet slarv från lantmäternas sida. Så kan dock i gemen ej vara förhållandet. Den omständigheten, att skifteslinjerna å inägojorden äro väl utstakade, visar, att noggrannhet kunde användas. Förhållandet måste i stället ses i belysning av den uppfattning, som gällde vid tiden för utstakningarna och hava sin grund däri, att skogsmarken i dessa trakter vid tiden för bydelningarna och åbodelningarna och inpå 1800-talet ännu endast hade ett slumrande värde och att man därför ej ansåg sig på utstakningen behöva eller böra lägga ned ett arbete, som marken då ej ansågs värd och som skulle erfordrats för att få skifteslinjerna i det skick, som vi med vår tids uppfattning om skogsmarkens och skogens värde anse erforderligt. Exempelvis må nämnas, att i Orsa socken, enligt vad som meddelats mig, så sent som mot slutet av 1870-talet avverkningsrätter såldes till trävarubolagen för en tid av 30 å 50 år till ett pris av ned till 5 kronor

per tunnland oavverkad mark för träd, som höllo mer än 9 à 10 tum på 20 fot. Man kan då förstå, att det, enligt den tidens uppfattning, ansågs meningslöst, att lägga ned arbete på avpålning eller rättning av kilometerlånga rågångar i mark med så lågt värde.

Ofta skedde åbodelningar endast för att möjliggöra trävarubolagens avverkningar. Dessa hade förvärvat avverkningsrätter å en del eller de flesta delägarnas skogslotter eller till olika dimensioner eller för olika långa tidrymder för skilda delägare. Skogen behövde alltså skiftas för att avverkning skulle få ske. Bolagen åtogo sig då, enligt vad det berättats mig, att betala lantmäteriarvodet, om jordägarna utgjorde hantlangningen. Man kan då förstå, dels att skifteslinjernas exakta lägen ej hade särskild betydelse, dels ock att jordägarna ej hade något intresse av att lämna mera än den minsta möjliga hantlangning.

En numera avgången distriktslantmätare i länet har berättat, att, då han så sent som omkring 1895 verkställt utstakning av en längre skifteslinje och funnit, att linjen gått 7 à 8 meter fel i ena ändpunkten och därför behövde avpålas och stakas om, delägarna helt enkelt vägrade att utgöra hantlangning vid linjens omstakning. De ansågo saken ej värd detta arbete.

Olikhet emellan skifteslinjens läge å marken och kartans visning kan emellertid bero ej endast av mindre noggrann utstakning. Skälet kan även vara det, att den grundläggande kartans konstruktion är så avvikande från marken, att det i ej ringa utsträckning kan vara beroende av vederbörandes subjektiva omdöme, hur delningslinjerna skola å marken bestämmas.

Det ovan anförda rör närmast åbodelningslinjerna å skogsmarken. Men även i fråga om bydelningslinjerna påträffas liknande förhållande. Dessa senare synas dock mera sällan rubbas, då man vid utstakningar sökt å dem tillämpa de regler, som gälla för egentliga rågångar. De torde dock strängt taget ej vara att anse annat än som vanliga skifteslinjer.

Nu må antecknas, att avvikelserna ifråga om skogslinjernas lägen växla inom olika trakter. Inom vissa äro felen större och inom andra i regel mindre.

I de socknar, som senast undergått storskifte och där åbodelningar å skogen verkställts mot slutet av 1880- och 1890-talen, äro förhållandena bättre än inom de tidigare skiftade socknarna. Inom Älvdalens socken träffar man, enligt vad vederbörande distriktslantmätare upplyst, även i fråga om långa skogslinjer sällan fel, som överstiga 5 meter. Det förefaller som om man vid utstakningen där hållit felgräns och ansett, att ett fel på en lång linje på 5 meter och därunder med hänsyn till markens värde och arbetet med omstakning ej borde anses som fel. Från ett norrländskt län har jag inhämtat, att man i början av 1900-talet vid utstakning hållit en liknande felgräns upptill 8 meter för linjer om 10 kilometers och större längd. Jordägare och förrättningsmän ansågo, att det arbete och den skogshuggning, som voro förenade med omstakning, ej uppvägdades av markribbens värde.

Jag har så utförligt som skett undersökt och redogjort för sålunda antagbara anledningar till oriktigheterna i skogsägogränserna, enär samma förhållanden måste anses vara av betydelse, då det gäller att taga ställning till sättet för frågans lösning. Det är ej heller omöjligt, att vad som sagts kan anses tillämpligt jämväl å andra skogslän och där vid samma tider verkställda laga skiften.

Det är uppenbart, att man vid de fortfarande i detta län pågående hemmansklyvningarna eller andra sekundära förrättningar ständigt stöter på dylika felaktiga skogsägogränser. Man finner, att det skogsskifte, som skall delas, är smalare eller bredare än kartan visar. Ett annat skifte visar sig något

så när hålla sin bredd, men befinnes vid undersökning ligga delvis förskjutet i förhållande till andra. Då ett rubbande av en eller bägge yttergränserna för ett av de långa smala skogsskiftena ej är en sak, som endast rör dessa två eller tre grannar utan i stället genom förskjutningarna skifte från skifte hela byar, är det tydligt, att såväl lantmätare som jordägare noga betänka sig, innan ändring och ny rågångsutstakning sker. Det har därför, särskilt då nymätning ej skett utan gammal karta använts, hänt, att skogsskiften delats, som å marken ej hållit riktig bredd eller som legat helt eller delvis förskjutna. Vid senare skeende rågångsregleringar hava dylika utan föregående rågångsförrättning delade skogsskiften förändrats, varvid vid klyvningen inom dessa samma tillkomna och utstakade linjer jämväl förflyttats.

Understundom verkställas, såsom i de av Malungsrepresentanterna nu framhållna fallen, vid klyvningar rågångsförrättningar å skogsskiften, varvid hävdade gränser för skiften, som skola klyvas, bli flyttade. Detta innebär ofta i angränsande skiften en rubbning, vilken föranleder dessas ägare att jämväl begära rågångsreglering för att få ut sin rätt. På så sätt kan lavinen komma i gång och reglering ske å hela byskogar. I allmänhet torde jordägarna hellre vilja behålla sina gamla gränser. Men då en delägare genom rågångsutstakning i sammanhang med klyvning å grannarnas skifte får en ribba avskuren å sitt skogsskifte, kan man ej förtänka honom, att han genom rågångsåtgärd å andra sidan söker få åter sin förlorade mark.

Vid dylika rågångsregleringar en efter en uppstår en orättvisa i fråga om arbetet och kostnaderna. En rågångsutstakning, i fråga om ett skogsskifte för sig, blir jämförelsevis dyrbar, då hela skogen (skogsrutan) och samtliga lotters hävdade bredder å marken måste undersökas för fördelning av överskott eller underskott. Kostnaderna härför kunna ej läggas å hela byn utan endast å den lott, som är föremål för klyvning, och dess grannar. Arbetet är emellertid ett engångsarbete, som sedan kan användas vid eventuellt följande utstakningar. Skiftesägare, som senare begära utstakning, få alltså den omfattande undersökningen gratis.

Det händer ej sällan, att samtliga delägare i en by eller en skogstrakt bli överens om ny utstakning av samtliga skogslinjer, varvid i regel alla hävdade linjer mer eller mindre undergå förflyttning. Härvid, liksom ehuru i mindre grad vid ovanberörda partiella utstakningar, uppkommer fråga om stånds skogen å den mark, som avstås. De olika skiftena äro sällan likvärdiga i fråga om stånds skogen. En delägare kan alltså förlora mark med sparad och värdefull skog. Han får måhända åter annan mark, men denna kan vara avverkad eller i varje fall bära mindre värdefull skog. I saknad av föreskrifter hur med skogen i dylika fall skall förfaras, kunna lantmätare och godemän ej vidtaga åtgärder. Tvistigheter uppstå och delägarna drabbas av, som det vill synas, orättfärdiga förluster. Även om den avstående rågrannen av motparten skulle erhålla medgivande att avverka den förlorade skogen, kan gällande skogsvårdslagstiftning komma emellan och förhindra denne att uttaga sin rätt.

Det torde vara uppenbart, att nu berörda förhållanden åstadkomma rättsförluster, otrevnad och även osämja. Man kan överhuvud påstå, att berörda förhållanden medföra en synnerligen beklaglig osäkerhet och ovisshet i besittningen och äganderätten. Ägare av dylika skogsskiften kunna exempelvis ej våga nedlägga kostnader å skogsvård utan att först föranstalta om rågångsreglering. Och en dylik åtgärd blir förhållandevis dyrbar, ej sällan kostsamare än vad saken gäller.

Jag håller alltså före, att botemedlet mot rådande osäkerhetstillstånd i fråga

om ägo gränserna å skogsmarken icke är att söka så enkelt som i upphävande av mättningsförordningens tillämpning. Frågan ligger djupare. Den är icke endast ett spørsmål för de storskiftade delarna av Dalarna. Densamma är i stället en fråga, som rör stora delar av landet. Lösningen av frågan torde tillhöra lagstiftningen.

Sist utarbetade förslag till ny skifteslagstiftning torde icke anses införa sådana bestämmelser, att missförhållandena ifråga undanskaffas. 3 § i sagda förslags 7 kap. innebär visserligen en beaktansvärd och god nyhet eller tillåtelse för rågrannar att inom vissa gränser träffa förening beträffande sträckningen även av rågång, vilken liksom ifrågavarande skogslinjer bestämts genom jorddelningsförrättning. Bestämmelsen torde komma att medföra stor nytta, då det gäller att bestämma ägo gränser i inägor eller eljest, där de särskilda gränserna ej äro beroende av varandra. För ifrågavarande skogslinjer, som ibland till flera tiotal eller upp till hundratalet löpa parallellt med varandra, räcker, såsom kungl. styrelsen i sitt yttrande över förslaget i övrigt antytt, bestämmelsen icke. Om en linje inom ett dylikt skogsområde genom förening skulle bestämmas att följa en hävdad linje i stället för den av skifteskartan angivna, rubbas härigenom hela systemet inom skogsområdet. För att ej en av de parter, som träffat föreningen, eller tredje man skulle kunna bli utsatt för förlust, måste följderna av en dylik förening ofta bli, att alla linjerna eller en viss grupp jämväl böra bestämmas efter hävderna. Men härför finnes ej någon garanti. Kan vid rågångsätgärder å övriga linjer dylik förening ej träffas, läser nämligen enligt gällande normer angående skifteslinjernas bestämmande å marken förrättningsmännens utlåtande ej kunna bli annat, än att kartan då skall följas. Vid en separat rågångsätgård rörande en linje läser en markägare ej vilja träffa förening om hävdelinje, vilken är till hans nackdel i förhållande till kartan, om han ej har visshet, att andra sidans linje blir bestämd efter samma grundsats.

Det förefaller, på grund av det anförda, undertecknad, som om man, för lösandet av den i detta ärende ånyo väckta betydelsefulla frågan och för att råda bot mot rådande rättsosäkerhet, ej kunde undgå att slå in på eller åtminstone ytterligare undersöka framkomligheten å de av kungl. styrelsen vid flera tillfällen, särskilt i 1912 års utlåtande rörande lagberedningens förslag till lag om ägo gränser samt 1913 års yttrande över skiftesstadgekommitténs betänkande, redan antydda vägarna. Dessa torde böra gå ut på *antingen* bibehållandet av nu gällande norm för skifteslinjers bestämmande och införandet av vitsord för en eller vissa delägare att påfordra rågångsreglering inom visst helt skiftesområde kompletterat med likvidsförfarande liksom vid laga skifte, *eller ock* jämkning i nu gällande praxis eller norm för skifteslinjers bestämmande å marken. Måhända kan det anses nödigt att sammanföra dessa bägge vägar.

Införandet av dylikt vitsord väcker givetvis och med skäl betänkligheter. Detsamma borde dock starkt begränsas till sådana delar av skifteslag, där, liksom uti ifrågavarande skogstrakter av detta län, bestämmandet av linjerna är en hela skogstraktens eller skogsrutans gemensamma angelägenhet. Vidare borde, för att vitsordet skulle få utnyttjas, vara visat, att skifteslinjerna inom området i allmänhet äro tvetydiga och skilja sig från kartan. Med dylika begränsningar och med tanke på vad ovan anförts vid redogörelsen för förhållandena, förefaller det mig, som om betänkligheterna borde falla till föga för den nytta, som vitsordet skulle medföra för att på en gång få rådande osäkerhet inom helt skiftesområde ur världen.

Ändringen i normen eller principen för bestämmandet av skifteslinjer skulle

gå ut på att, såsom förhållandet i den av hovrättsrådet B. Wieselgren såsom motiv för sist utarbetade förslag till lag om delning av jord å landet utarbetade promemoria (sid. 131) uttryckts. »där ej inom viss tid efter skifte anmärkning mot utstakad skifteslinjes läge på marken blivit framförd, rätta sträckningen för linjen skulle för framtiden bestämmas icke med ledning allenast av kartan och handlingarna rörande skiftet utan först och främst efter de utsatta gränsmärken, vilkas läge kunde konstateras och vilka befunnos icke hava varit utsatta för rubbning, eller med andra ord, läget av skifteslinjer skulle, där förhållandena därtill gäve möjlighet, avgöras enligt de grunder, som gälla beträffande rågångar i egentlig mening — — —.» Det kan ju tyckas, att en dylik princip skulle innebära en orättvisa, då varje delägare därigenom ej skulle få, vad han enligt skiftet och delningsgrund skulle ha. Vad som i delägarnas ögon vunnit laga kraft, är dock icke karta och delningsbeskrivning, utan det är för dem synliga resultatet av skiftet eller just den vid skiftet verkställda utstakningen. Vidare är det ej säkert, att ett rättvisare resultat erhålles genom utstakning efter skifteskartan. Man får komma ihåg, att graderingen vid äldre skiften oftast ej skedde efter de grunder, som nu anses giva marken dess värde. Skogsmarken tycks exempelvis vid storskiftena hava graderats mest med hänsyn till befintlig ståndskog och kreatursbete. Vad ovan uttrönts om anledningarna därtill, att linjernas lägen å marken ej överensstamma med kartorna, talar jämväl för detta förslag. För undertecknad synes det, som om en dylik ändrad norm för jordägarna i gemen skulle vara tilldragande. Många rågångstvister och rågångsändringar skulle undvikas, rådande osäkerhetstillstånd skulle framför allt bortfalla och en jordägare, som köper en hemmansdel, skulle i betydligt högre grad än nu veta, att han får behålla den begränsning, som fanns vid köpet. Från inteckningshavernas sida, vilka ofta måhända till någon överdrift i dylika ärenden åberopats, torde näppeligen vara något att erinra. För dessa rättsägare torde principen innebära betydligt större trygghet än fri rätt till förening om rågång. Måhända skulle man kunna tänka sig principen kombinerad med en felgräns eller med likvidsförfarande i likhet med vad som föreslagits i 16 kap. 6 § sist upprättade förslag till lag om delning av jord å landet.

Nu är det visserligen så, att inom åtskilliga skogstrakter gränslinjerna äro mycket otydliga eller obefintliga och för övrigt krokiga och slingrande, ehuru de enligt skifteskartan skola vara raka. I dylika fall liksom i andra kan det vara svårt att fastslå, var linjerna ursprungligen utstakats; men då lär ej annat återstå än att låta kartan och beskrivningen ensamma ha vitsord. Om linjerna på grund av senare upphugningar och rensningar äro slingrande och krokiga men ändpunkterna äro kvar sedan den första utstakningen, torde marken få gälla ifråga om ändpunkterna, men linjerna förklaras skola gå raka.

Särskilt om ändring i normen för bestämmandet av skifteslinjer ej kan införas, torde föreskrifter om likvid i anledning av rågångsförrättning vara påkallad. Har en skifteslinje vid skiftet utstakats och markerats på ett visst sätt och sedan i god tro efterlevts men vid utstakning enligt kartan undergått förändring, förefaller det som ett rättfärdighetskrav, att den förlorade erhåller ersättning för särskilt ståndskog å det genom den nya utstakningen avstadda området.

Vad ovan anförts vill ej göra anspråk att bestämt anvisa de linjer, efter vilka ifrågavarande synnerligen betydelsefulla och ömtåliga fråga angående skifteslinjernas lägen, särskilt å skogsmarken, bör lösas. Jag har endast velat begagna det av Malungsbornas framställning givna tillfället att erinra om

samma fråga och understryka, vad kungl. styrelsen själv förut i densamma framhållit. Ett synes visst, eller att frågan ej bör undanskjutas och att, om lösningen i allt ej tillhör jorddelningslagstiftningen utan annan lagstiftning, denna senare synes böra föreligga jämsides med jorddelningslagstiftningen».

I en inom första kammaren väckt motion, nr 179, framhölls, att enligt 9 § i förslaget till lag om ägo gränser skulle å marken befintliga rå och rör icke få tillerkännas något som helst vitsord, icke ens i det fall att vederbörande rågrannar därom vore fullkomligt eniga, utan skulle utan något undantag skifteskartan ligga till grund för gräns eller rågångs inmätning och utläggning å marken. Då dessa kartor ofta voro mycket bristfälliga och i fråga om mått synnerligen otillfredsställande, syntes ovanberörda stadgande icke böra antagas, i synnerhet som vid rågångsreglering nuvarande lagbestämmelser icke medgäve rätt till likvid såsom vid laga skifte.

Uttalanden i riksdagen år 1921 i samband med behandlingen av proposition nr 70 med förslag till lag om ägo gränser m. m.

Motionären hemställde, att riksdagen måtte besluta att vidtaga sådan ändring i det uti propositionen framlagda förslaget till lag om ägo gränser, att däri föreskrevs, dels att i by, som undergått skifte, i fråga om gränser mellan särskilda ägototter skulle gälla, att sådan gräns kunde fastställas på grund av förening av vederbörande rågrannar samt att, därest av å marken befintliga rå och rör eller andra märken tydligt framginge, varest gräns tidigare legat, dessa märken skulle äga vitsord före skifteskartan, dels ock att vid rågångsreglering likvid skulle kunna förekomma liksom vid laga skifte.

Andra lagutskottet tillstyrkte i sitt utlåtande nr 16 riksdagen att bifalla propositionen i oförändrat skick. I anledning av ovan omförmälda motion anförde utskottet följande:

»De i 9 § av lagförslaget inrymda bestämmelserna äro, på sätt redan ytt rats i avseende å de föreslagna bestämmelserna i fråga om ägo gränser å land, i allmänhet allenast ett kodifierande av gällande rätt. En ändring av paragrafen i motionens syfte skulle strida mot nu gällande praxis, som innebär, att skifteskartan med tillhörande handlingar har vitsord mot rå och rör eller andra gränsmärken. Där, såsom motionären anför, skifteskartan är bristfällig och otillfredsställande, har man skifteshandlingarna att följa. För den händelse dessa skulle hava förkommit, kunna de ej återopas mot rå och rör. Om en bestämmelse angående träffande av förening om ägo gränser inom ett skifteslag, som redan undergått delning, skall införas, för vilken lagändring motionären framfört beaktansvärda skäl, bör den lämpligen upptagas icke i en lag om ägo gränser utan i skiftesstadgan. Nu gällande skiftesstadga medger ingen dylik rätt, men däremot finnas bestämmelser därom intagna i jordstyckningskommissionens ovan omförmälda förslag till lag om delning av jord på landet, vilket lagförslag inom kort kommer att av riksdagen behandlas.

Motionärens förslag, att vid rågångsreglering likvid skall kunna förekomma liksom vid laga skifte, torde ej heller falla under en lag om ägo gränser utan även detta under skiftesstadgan.

I ärendets nuvarande läge kan utskottet endast med hänvisning till blivande skifteslagstiftning avstyrka motionen.»

Riksdagen avslag propositionen. De avgörande skälen härtill synas visserligen vara att söka uti förhållandet mellan strandäganderättens utsträckning i vatten å ena sidan och fiskerätten å den andra samt i frågan om rätten till vatten i skifteslag, som undergått skifte utan att det kan visas, att vattnet därvid delats, men även den i ovan relaterade motion berörda frågan torde kunna antagas hava varit bestämmande för ett icke ringa antal av riksdagens ledamöter vid deras ståndpunktstagande, och detta så mycket hellre, som inlägg

i ämnet förekommo i debatten och ett rätt stort antal av riksdagens ledamöter torde kunna antagas hava haft personlig erfarenhet på ifrågavarande område,

Lantmäteristyrelsens utlåtanden och förslag.

Det har aldrig varit underkastat något tvivel att det icke skulle stå ägare av en vid skifte utbruten ägolott fritt att, när han så önskar, begära förordnande för lantmätare att företaga förrättning för bestämmande av gränserna kring hans ägolott. Men när åtgärden skall företagas, då är det som svårigheter ofta yppa sig.

Intill ingången av år 1921, då den nya mättningsförordningen trädde i kraft, lämnade vårt mättningsväsende i tekniskt avseende åtskilligt övrigt att önska. Brister hava framträtt i fråga om kartnätens konstruktion, till följd varav kartfigurens vinklar blivit osäkra. Den måhända största bristen har emellertid bestått däri, att vid jorddelningar uppkomna ägo gränser bestämts företrädesvis endast i förhållande till varandra och ej i förhållande till ett nät av i terrängen utlagda fixpunkter. Tillräcklig omsorg har icke ägnats åt längdmätning av för kartans konstruktion normerande linjer och ej heller åt utstakning i överensstämmelse med kartans visning av vid skiftet tillkomna ägo gränser. Följden av allt detta är, att man, då det gäller att på marken bestämma rätta läget enligt kartan av en vid skifte utlagd ägo gräns, ofta finner sig försatt på ett gungfly. Kontrollmätningar, som företagas, visa motsägande resultat. Med hänsyn till kostnaderna kan undersökningen ej göras tillräckligt omfattande. Förrättningsmannen nödgas måhända därför att på grund av en utredning, vars oantastbarhet han själv ingalunda är övertygad om, bestämma sig för en viss sträckning av gränsen, som därefter utstakas och vinner laga kraft och som enligt numera gängse rättsåskådning ej vidare går att ändra. Givet är, att detta är synnerligen otillfredsställande så mycket hellre, som förhållandet i fortsättningen kan visa sig inverka på tredje mans rätt, vilken icke varit kallad till förrättningen och vilken förrättningsmannen ej heller haft anledning att kalla.

För att man med visshet om rättvisa så långt sådan låter sig på detta område förverkliga skall kunna bestämma läget av en ägo gräns, som tillkommit vid skifte å ett större område under ovan omnämlda omständigheter, kräves ofta upprättande av ett stomlinjenät samt inmätning i förhållande till detta av ägo gränserna. Visa sig dessa mellan utsatta märken gå i större bukter, måste stomlinjenätet göras så tätt, att åtskilliga sträckor av detsamma få naturen av mättningslinjer. Det bör alltså vara uppenbart, att kostnaderna för en sådan undersökning, ej minst med hänsyn till erforderlig hantlangning, ofta bliva så stora, att de överstiga värdet av den ägolott, vars gränser det gällt att få bestämda, och i allt fall överstiga hans intresse i saken. Härtill kommer, att, även om förrättningsmannen kan anses äga att utsträcka undersökningen att omfatta andra ägolotter än sökandens och därtill angränsande samt att även å dessa göra det intrång och den skada, som undersökningen gör oundviklig, det torde ligga i sakens natur, att ägare av längre bort belägna ägolotter icke komma att utan gensägelse finna sig däri, och att förrättningsmannen därför finner sig lämpligen ej böra företaga en så omfattande undersökning.

Av vad nu anförts torde alltså framgå, att någon lösning av frågan icke står att vinna genom att lita till den rätt, som tillkommer ägare av viss ägolott att påkalla förrättning för bestämmande av gränserna för densamma. Och mycket står säkerligen ej heller att vinna genom samfällt uppträdande av delägarna i ett skifteslag eller viss del av ett sådant. Det torde nämligen vara utemordentligt sällan som enighet om gemensamt uppträdande i ämne, varom här är fråga, kan åstadkommas, då sakägarna hava motsatta intressen eller i allt fall anse att så är fallet.

Att emellertid stadga obetingat vitsord för var och en delägare i ett skifteslag att påkalla gränsreglering inom hela skifteslaget torde icke böra ifrågakomma. Behov av en sådan måste hava framträtt, och detta torde lättast gå att konstatera vid undersökning, som av förrättningsmännen företages för bestämmande av gränser för viss ägolott, vare sig denna åtgärd kommer till stånd såsom fristående förrättning eller i samband med jorddelningsförrättning. Denna undersökning torde i regel ej behöva göras allt för vidlyftig.

Då emellertid frågan kan leda till vittgående konsekvenser och avsevärda kostnader, har lantmäteristyrelsen ansett alldeles särskilda åtgärder böra vidtagas för att förekomma missbruk. Styrelsen har därför funnit, att avgörandet icke bör överlämnas åt förrättningsmännen vid den först påkallade ägogräns- eller delningsförrättningen utan åt överlantmätaren. Styrelsens förslag går alltså ut på att, där vid förrättning av nyss angivet slag på grund av företagen undersökning anledning förekommer till antagande, att ett flertal ägogränser inom skifteslaget på marken icke hävdas i överensstämmelse med tillgängliga kartor och handlingar eller att osäkerhet råder angående deras rätta sträckning, det skall åligga förrättningsmannen att göra anmälan om förhållandet hos överlantmätaren, och skall förrättningen i anledning därav uppskjutas i avvaktn på överlantmätarens beslut. Styrelsens förslag innebär vidare åliggande för överlantmätaren att med biträde av förrättningsmannen företaga undersökning på stället.

Denna undersökning bör alltså ledas av överlantmätaren, som har att meddela direktiv för densamma och själv deltaga i arbetet i den utsträckning han finner erforderligt. Undersökningen bör inriktas, utom på huvuduppgiften, på att finna anledning till inskränkning av det område gränsregleringen bör omfatta. Såsom lämpliga begränsningar för dylikt område torde i främsta rummet komma under övervägande baslinjer, som använts vid det grundläggande skiftet, eller sjöar och vattendrag. Därest undersökningen kan antagas taga lång tid i anspråk, torde överlantmätarens närvaro ej vara erforderlig hela tiden.

Ofta torde emellertid förhållandena vara sådana, att det lätt nog går att finna påtagliga bevis för behovet av en reglering, och sådant kan för övrigt genom tidigare förrättningar vara ådagalagt. Undersökningens omfattning torde i någon mån även kunna göras beroende av den uppfattning, som kan antagas råda bland sakägarna. Enligt styrelsens förslag skola nämligen dessa beredas tillfälle att inför överlantmätaren vid sammanträde i orten uttala sin mening. Det torde ofta visa sig lämpligt att före det första sammanträdet icke företaga alltför vittgående undersökning. Om flertalet därvid närvarande sakägare förklara sig önska gränsrevision, torde beslut därom kunna fattas utan vidare undersökning. Är så ej fallet, torde fortsättning av sammanträdet böra uppskjutas och ytterligare undersökning företagas. Vid dylikt begynnelse-sammanträde torde för övrigt ofta vara att påräkna upplysningar, som kunna vara nyttiga för den fortsatta undersökningen eller giva anledning till dess inriktande på visst sätt eller visst område.

Några föreskrifter rörande sättet för tillkännagivande av det sammanträde, varom här är fråga, hava icke ansetts erforderliga. Lämpligt torde emellertid vara, att kungörelse om sammanträdet uppläses i kyrkan och införes i tidning i orten. Denna kungörelse torde böra offentliggöras, innan överlantmätaren företager undersökning på platsen, och torde densamma böra innehålla upplysning om frågans uppkomst samt om tiden för undersökningens företagande. Några kallelser böra icke förekomma.

Senast föreliggande förslag till lag om delning av jord å landet innehåller

den olikhet med gällande lagstiftning att meddelande av förordnande till lantmäteriförrättningar överflyttas från länsstyrelsen till överlantmätaren. Dennes beslut i ämne, varom här är fråga, bör, i anslutning härtill, under förutsättning att detsamma i någon mån innefattar bifall, få naturen av ett förordnande. Detta förordnande bör givetvis anses omfatta även bestämmande av gränsen för den ägolott, som det ursprungliga förordnandet avsett.

Vid förrättningens utförande torde förekomma, att gränserna för vissa ägolotter befinnas vara riktiga eller i allt fall att beträffande desamma avvikelserna från vad kartan visar icke äro större än att de med hänsyn till det grundläggande materialets beskaffenhet böra anses vara riktiga. Med avseende å dessa torde därför böra tillämpas 7 kap. 2 §. Beträffande övriga gränser komma bestämmelserna i 3 § i tillämpning utom vad angår gränserna för vissa avsondrade lägenheter, vilka böra behandlas enligt stadgandena i 4 §. Ett lyckligt resultat torde beträffande nu föreslagna rågångsrevisioner i många fall bliva beroende på förrättningsmannens omdöme och förmåga att bibringa saksägarna den rätta förståelsen för läget samt bringa dem till insikt om konsekvenserna av ett strängt fasthållande vid den ena eller andra normen för bestämmande av gränsernas sträckning och lämpligheten av en överenskommelse på billighetens grund.

Fastställelandet av normen för rätta gränsens bestämmande har enligt den fördelning, som hittills följts mellan de skilda lagstiftningsområdena, ansetts tillhöra den allmänna civillagstiftningen. Den nu gällande allmänna civillagen innehåller emellertid inga normerande stadganden rörande förevarande ämne. Lagberedningens förslag, att skifteskartan med därtill hörande handlingar skola vara bestämmande, är väl ett uttryck för den gängse rättsuppfattningen. Men detta stadgande torde med stöd av vad lantmäteristyrelsen anfört i sitt år 1912 avgivna utlåtande i ämnet ingalunda få tolkas strängt efter ordalydelsen. Redan skifteslagstiftningskommissionens förslag upptar i 7 kap. 3 § föreningsrätt även beträffande sådana ägo- och gränser, varom här är fråga, dock att föreningen skall avse antingen sträckningen enligt karta och handlingar eller den å marken hävdade gränsen eller ock en linje mellan dessa. I anledning av denna bestämmelse erinrade lantmäteristyrelsen i sitt utlåtande den 28 april 1924, att, för den händelse bestämmelse till förekommande av missbruk ansåges erforderlig, densamma torde böra givas generellt innehåll och avse förbud att träffa förening av sådan innebörd, att skifteslagens värde därigenom i någon avsevärd grad påverkades. I anledning härav har i det förslag, som hänskjutits till lagrådets prövning, vidtagits en mindre förändring av lagtexten. Enligt dess nuvarande lydelse får föreningen fastställa gränsens sträckning i överensstämmelse med någon av de sålunda upptagna och beskrivna linjerna eller med en linje med huvudsaklig sträckning mellan dessa. Emellertid uttalas i hovrättsrådets Wieselgrens P. M., att någon saklig skiljaktighet, såvitt angår förevarande paragraf, icke föreligger i förhållande till 1920 års förslag. Lantmäteristyrelsen anser sig emellertid böra utgå ifrån att den vidtagna ändringen innebär en något utvidgad föreningsrätt eller att den nya formuleringen i allt fall möjliggör en lösning, även om den i mindre väsentlig del skulle komma i strid med stadgandets första lydelse.

Visserligen har lantmäteristyrelsen vid förslaget framställande i främsta rummet tänkt på skifteslag, som avses i 1 kap. 2 § under 1. Givet är emellertid, att förslaget kan komma att ej allt för sällan tillämpas i fråga om skifteslag under 3 samt för något enstaka fall även beträffande skifteslag under 2.

Det skulle icke utan fog kunna ifrågasättas att den nu föreslagna proceduren borde kunna få inledas, utan att först en delnings- eller gränsbestämningsför-

rättning beträffande viss ägolott begärts och börjats. Lantmäteristyrelsen har emellertid stannat inför den meningen, att så åtminstone tills vidare ej bör ske. Öppnas en sådan möjlighet, bör den givetvis förknippas med skyldighet för sökanden att betala alla kostnaderna, i händelse frågan visar sig väckt utan tillräckliga skäl.

Uti sin den 30 januari 1925 avgivna utredning rörande likvider för odling, hävd och minskad avkastning m. m. har lantmäteristyrelsen under hänvisning till vad lagberedningen anfört å sid. 237 i förslaget till jordabalk III framhållit, att utrymme för likvidförfarande vid rågångsförrättningar knappast torde förefinnas. I allt fall torde man böra ställa sig avvaktande i frågan, till dess genom handläggning av förrättningar av nu föreslagen typ material vinnes för frågans allsidiga bedömande.

Vad härefter angår den andra utvägen eller införandet av ett preklusionsförfarande torde denna fråga ostridigt falla inom området för den allmänna civillagstiftningen. Emellertid torde vara skäl att låta denna fråga anstå tills vidare i avvaktan på den erfarenhet, som kan vinnas av det nu framställda förslaget i fall detsamma antages.

Några särskilda bestämmelser om rätt att vid den utsträckta undersökningen beträda mark samt om skyldighet för sakägarna att tillhandahålla hantlangning och att deltaga i kostnaderna för undersökningen torde icke erfordras. Beträffande fördelning av kostnaderna torde man emellertid böra räkna med att ägare och ägolott, vars gränser befunnits riktiga eller som till följd av förut verkställd förrättning ej kunna rubbas, får någon lättnad i förhållande till andra sakägare. Erinras må emellertid, att möjlighet till statsbidrag till arvodet till lantmätaren för rågångsförrättning numera finnes.

Av vad ovan anförts torde framgå, att den förbistring, som här och var råder i fråga om ägo gränser, till icke ringa del kan tillskrivas bristande ordning på det hela taget på lantmäteriets område. På grund härav och då de gränsregleringsförrättningar, varom förslag nu framställts, givetvis ofta komma att bli mycket betungande för delägarna, förefinnes här alltså särskilda anledningar för staten att träda emellan. Frågan härom torde emellertid böra anstå i avvaktan på erfarenhet på området, dock med undantag vad angår kostnaderna för överlantmätarens undersökning och sammanträde till den del dessa kostnader utgöras av ersättning till överlantmätaren och den biträdande lantmätaren.

Skifteslagstiftningskommissionens åtgärd att till 7 kap. 2 § foga ett fjärde stycke, varigenom sådan undersökning, som i samma paragraf föreskrives, må underlåtas i fråga om annan mark än inägor, om karta finnes och undersökningen skulle medföra oskäligen kostnad samt lantmätaren ej till följd av framställd anmärkning eller eljest finner undersökning nödig, har av kommissionen själv angivits vara nödfallsutväg. Den bör givetvis ses i samband med det förhållandet, att kommissionen ej inlät sig vare sig på frågor om rågångsrevision eller preklusionsförfarande. Därest lantmäteristyrelsens nu framställda förslag kommer att följas, torde därför nyssberörda stycke böra utgå. Såsom konsekvens därav torde det jämväl av skiftesstadgekommissionen tillagda andra stycket till 6 kap. 1 § böra utgå.

På grund av vad sålunda anförts tillåter sig lantmäteristyrelsen beträffande senast upprättade förslag till lag om delning av jord å landet i underdånighet föreslå,

dels att i 6 kap. 1 § andra stycket samt 7 kap. 2 § fjärde stycket måtte få utgå,

dels ock att till 7 kap. fogas en 8 § av följande lydelse:

Där vid förrättning, vid vilken förekommer bestämmande av ägo gräns, som i 7 § avses, vid å marken företagen undersökning anledning förekommer till antagande att ett flertal ägo gränser inom samma skifteslag på marken icke hävdas i överensstämmelse med tillgängliga kartor och handlingar eller att osäkerhet råder angående deras rätta sträckning åligger det förrättningsmannen att om förhållandet göra anmälan hos överlantmätaren; och vile emellertid förrättningen.

Överlantmätaren åligger att, sedan undersökning på marken med biträde av förrättningsmannen företagits och vederbörande sakägare vid sammanträde i orten lämnats tillfälle att uttala sig, meddela föreskrift i vilken omfattning gränsbestämning skall äga rum.

Vid förrättningens företagande på nytt skall bestämmande ske av alla ägo gränser inom det område, som överlantmätarens förordnande avser.

I slutliga handläggningen av detta ärende har förutom undertecknade deltagit t. f. byråchefen Bagger-Jørgensen.

Underdånigst

G. Grefberg.

Joh. Hamrin.

Stockholm den 8 juni 1925.

Rätt avskrivet intyga:

L. Jepson.

M. Anderson.
